

BOLALAR SHE'RIYATI – RANGIN TUYG'ULAR SARCHASHMASI

(2023-yil bolalar she'riyati obzori)

*Hojiyeva Sayyora**BuxDU filologiya fakulteti**O'zbek adabiyoti yo`nalishi**1-bosqich magisranti*

Annotatsiya: Maqolada 2023-yil bolarshe'riyatining o'zigaxosligi, badiiy - g'oyaviyxususiyatlari, mavzuko'lami, obrazlar rang-barangligi, har bir ijodkorning uslubi, qalamga olingan mavzularning bugungi kun uchun ahamiyatini xususidano'zyuritilgan.

Kalit so'zlar: bolarshe'riyati, xalq maqoli, hajviya, kinoyalima'no, didaktika, majozima'no, qofiya, bolalardunyo qarashi, folklor namunalari.

Kirish.

Har bir zamonda ham bolalardunyo sio'zining betakrorligi, soddaligi, jo'shqinlik kayfiyati u furib turishi bilan ajralib turadi. 2023-yil "Sharq yulduzi" jurnalining "Bolalar adabiyoti" rukni ostida chop etilayotgan ijodkorlarning she'rlarida ham shunday hissiyotlar qalamga olingan.

Muhokama va natijalar.

Bolalar she'riyatining yosh vakillaridan Barnoxon Rajabovaning "Sharq yulduzi" jurnalining 1-sonida chiqqan "Sichqongadakki" she'rida "Sichqonsig'masiniga, g'alvir bog'lardumiga" xalq maqol bilan bog'liq jihatlarni, sichqonning quvsizligi kulgilar zdayoritilgan.

"Qopqonga" nomli she'r orqali "kichkinademang bizni, ko'tarib uramiz sizni" qabilida ish ko'radigan lartasvirlangan. Barnoxon Rajabovanning she'rlari qisqa, o'qilishiravon, mazmunli, ammo uning she'lar ikinoya, kesatq, pichingohangidayozilgan. Hammabolalar ham bunitushuna oladimi?

Jurnalning husonidachiqqan Oy barchin Qo'shoqovanning "Chug'ur-chug'ur qushlar jon", Umid Qodirning "Nihoya" she'rlarida hayvonlar orqali insonlarga xos xususiyatlarni ko'rsatilgan bo'lsa, Farangiz Achilidiyevaning "Uyqum qochib ketdi-ya", Adiba Meliyevaning "Shirintomoq" she'rlarida yengil kulgi yetakchilik qiladi.

"Sharq yulduzi" jurnalining 2-sonida chiqqan Robert Rojdenstvenskiyning "Alyoshkaning xayollari" she'rida halitilgaki rimagango'dakning xayollari soddavaqiziqarli tasvirlangan, ammo she'rmazmunida giketma-ketlik tizimlibog'lanmagan.

“Sharqyulduzi” jurnalining 5-sonida chiqqan Vohidjon Jabborovning “Gapimsizgaqiziqmi?” sarlavhaliturkumiga ”Zag’izg’on”, “Chuvalchang”, “Maymuncha” tilidanaytilganso’zlar ham yoshnuqtayinazaridanqat’iynazar har biro’quvchiuchuntushunarli.

Bolarshe’riyatiningyanabirqalamio’tkirijodkoriTo’lqinSiddiqovning ”Sharqyulduzi” jurnalining 12-sonida chiqqan “Qorbobogayozdikxat” nomiostida “Matematika”, “4 baho”, “Ketmon, “ ”Tesda ”, “Qorbobogaxat” nomlishe’rlarichiqqan. To’lqinSiddiqovijodidagio’zigaxoslikshundaki, she’rdagisarlavhalaroddiybo’lganibilanundahayotiyhaqiqat, har birkishinio’ylashgamajburqiladiganfalsafiyjumboq bor. “Matematika ”she’riniolsak, birqarashdashufangaoidta’riflarberibboriladi, she’rso’ngidaesaaslmaqсадanglashiladi, ya’nionaVatanhaqidaekanianglashiladi.

Dilshod

Rajabasarlarningkattaqismibolalaruchunyozilganvao’zshe’rlaridabolalarningdunyoga bo’lgano’zigaxosqarashlariniifodalaydi. DilshodRajab o’zshe’rlaridabolalardunyosiniyanadayorqinva rang-barangtasvirilaydi, ulargado’stlari, o’yinlar, xayoldunyosi vao’zlariningyoshlarigaxosxususiyatlariko’rsatiladi.

DilshodRajabningbolalaruchunyozilganshe’rlaridatez-teztabiat, o’yinlar, hayvonlarvaodatiykunlikishlarko’phikoyaqilinadi, bubilanesaularningo’zigaxoshayotg abo’lganqarashlariniifodalabberadi. Shoirbolalarnitinglovchilarsifatidatasvirilaydi, chunkiularbadiiyijodiyotgaqandaymunosabatbildirishlarini, dunyoniqandayqabulqilishlariniularningo’zlarigaqo’yibberadi.

Bolarshe’riyatidabiyotiningasosiymaqсадibolalaruchuno’qishniqiziqarliqilishv aularningshaxsiyfikrinishakllantirishdaniboratdir.

DilshodRajabningbolalargabag’ishlanganshe’rlaridapand-nasihat, da’vat, chaqiriqustuvorlikqiladi. Jumladan, “Sharqyulduzi” jurnalining 9-sonida “Ilm-u hikmat sir shevasidir” nomiostidachiqqan “Kitob”, “Bozor-ozor”, “O’rgimchak (odam)ga”, “Qorako’zoynak” (hazil), “Nohaqqesilgandaraxt” nomlishe’rlaridabolalartabiatigaxossoddalikufuribtursa-da, mohiyatidapandonaruhyotadi. “Kitob”she’riorqali ham bunikuzatishimizmumkin:

Kitob-aql, qalbmevasidir,
Ilm-u hikmat, sir shevasidir,
“ Najot-ilmida”,- demishlar, demak,
U biz uchunNuhkemasidir.

Kitobboruyganur, fayzyog’ardesam,
Balkibukitobiygapgao’xshaydi.
O’qishgaochilgankitobniko’ring –
Duogaochilgankaftgao’xshaydi.

Shoirkitobningafzalligini o'quvchigata kidlash uchun turli badiiy-tasviriy vositalardan o'rinli foydalangan. Masalan, kitobning aql va qalb mevasiga, najot bobida Nuh kemasiga, o'qish uchun ochilgan kitobni esaduga ochilgan kaftga qiyoslab tashbehninggo'zal namun asini hosil qilgan. To'g'ri, bukabitashbehlar shoiraytmoqchibo'lgan fikrni, uning maqsadini aniqlash qiyin, lekin ba'zi hollarda o'quvchidatushunmovchiliklartug'dirishim mumkin. Masalan, Nuh kemasidan bog'liq voqeadan bexabar bo'lgan bolalar she'rning mohiyatini anglamasligi mumkin.

Shoirning "Bozor-ozor" nomli she'rini majoziy xarakterda yozilgan bo'lib, bozordagi g'ala-g'ovur, undagi arzimas mol-u matohni deb insonlarning umri behudaga o'tayotganini, qimmatli vaqtini boy berishini ta'kidlagan holda bozor deganda, dunyo nazarda tutilgan:

Boshim og'rib ketadi Turfa mol-u mato deb
G'ala-g'ovur bozorda Mayda-chuyda ashyo deb,
Bunda har kunkelsakim Essiz pul-u savdo deb
Unga azob, ozor-da. Umr o'tsa bekorga

So'nggi bandida esayoshlarga: "To bugun borim koning, O'qi, o'rgan, takrorla" deyayoshavlodni o'qishga, izlanishgada vatetadi.

"Qorako'zoynak" nomli hazil she'rida ham oddiy hazilemas, balki uning ostidankoretib bo'lmaydigan haqiqat yotibdi. Qorako'zoynak misolida har bir narsa dayomonlikni ko'radigan, "tirnoq ostidankir qidiradigan" kimsalartasvirlangan.

"Nohaqqesilgandaraxt" daoyog'iyerdan uzilgan mag'rur, manmankishilar, atrofdagi larga o'z manfaatini yo'lida doim zararkeltiradiganlarning birkuni, albatta, jazosini olishlarimu qarrarlighitasvirlangan.

"Burgut" she'rida yuqoridagilarning ba'zida qo'lostidagilarning tamagirligini qilishi, oddiy va arzimas narsa uchun pastkashlik qilishiburgutobraziorqaliochib berilgan.

"Achchiq choy haqida achchiq gap" she'rida esa vaqtning qadriga yetmaydigan, beparvo, intilmaydigan "zamondan orqada" qolib oxir-oqibat zamondan olib yuradiganlardan saboqchilar shaklida qurilgan.

Mening qarashimcha, Dilshod Rajabning she'rlaridagi mavzu, ma'no, mohiyatdiqqatgasazovor, ammo shumazmun yashirin obrazlarda emas, balki bolalar tiliga mos sodda, ravon uslubda berilgan maqsadga muvofiq.

Yuqoridagi tahlil natijalaridan kelib chiqib, 2023-yil bolalar she'riyatini ikkita turkumga ajratishni tavsiya etgan bo'lardim:

1. Didaktikaga asoslangan bolalar she'riyatini.
2. Kulgi (hazil)ga asoslangan bolalar she'riyatini.

Xulosaqilibaytadiganbo'lsak, 2023-yil
bolarshe'riyatinioldingiyillarbilanqiyoslaydiganbo'lsak,
buyilshe'riyatidako'tarinkilik, pandonaruhyetakchilikqilishibilanbirga,
qofiyadagig'alizliklar, so'zkinoya-
pichingma'nolaridaqo'llasho'quvchidashe'rmohiyatinitushunishdaqiyinchiliklartug'd
irishimumkin.bolarshe'riyatinafaqatbolalarningko'ngliniochadigan,
balkiularningdunyoqarashinishakllantiradigan,
tafakkurinirivojlantiradiganvaestetikdidinitarbiyalaydiganadabiyotningmuhimqismidi
r. Shuninguchun ham soddalik, tushunarlilik, mavzularko'lamingkengligi,
ta'limiyvatarbiyaviyahamiyatgaegaligikabilarbolarshe'riyatiningasosiyxususiyatlari
danbiribo'libqolmog'ilozim.

Foydalanilganadabiyotlarro'yxati

1. BarnoxonRajabova "Sichqongadakki" "Sharqyulduzi" 1-son: 170-b.
2. OybarchinQo'shoqova "Chug'ur-chug'urqushlarjon" "Sharqyulduzi" 1-son:171-b.
3. UmidQodir "Nihoya" "Sharqyulduzi" 1-son:172-b.
4. FarangizAchildiyeva "Uyqumqochibketdi-ya" "Sharqyulduzi" 1-son:173-b.
5. AdibaMeliyeva "Shirintomoq" "Sharqyulduzi" 1-son:173-b.
6. Robert Rojdenstvenskiy "Alyoshkaningxayollari" "Sharqyulduzi" 2-son: 171-b.
7. VohidjonJabborov "Gapimsizgaqiziqmi?" "Sharqyulduzi" 5-son: 171-b.
8. Naima Anvarova "Men hechkimniqummayman" "Sharqyulduzi" 7-son: 172-b.
9. Dilshod Rajab "Ilm-u hikmat sir shevadir" "Sharqyulduzi" 9-son: 161-b.
10. To'lqinSiddiqov "Qorbobogayozdikxat" "Sharqyulduzi" 12-son: 171-b.